

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Untitled

Dongelmans, B.P.M.; Ommen, K. van; Schaeps, J.M.P.; Vrolijk, A.J.M.; Wamar, G.

Citation

Dongelmans, B. P. M., Ommen, K. van, Schaeps, J. M. P., Vrolijk, A. J. M., & Wamar, G. (2007). *Untitled* (Vol. 2). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/15776>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/15776>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

In dit nummer

'Het ongrijpbare dichterbij halen'.
Afscheid van fotoconservator
Ingeborg Leijerzapf » 1

'Die wilde dochter van de ouwe
Sijthoff' Het Sijthoff-archief digitaal
beschreven » 3

Clusius digitaal. 1300 brieven
uit de zestiende eeuw online » 5

Between intertextual research and
source studies. The German humanist
Martin Opitz and his relationship to
contemporary Latin poetry in the
Low Countries » 6

Roman antiquities in the *Itinerario
del Reyno de Aragão* by João Baptista
Lavanha (1550-1624) » 8

Marika Keblusek nieuwe directeur
Scaliger Instituut » 10

Sevruguin and the Persian Tonsure » 11

Van de oplettende lezer
Henry Lansdell: kleren maken
de man » 12

'Het ongrijpbare dichterbij halen' Afscheid van fotoconservator Ingeborg Leijerzapf

Jos Damen en Kasper van Ommen

In juni 2007 nam dr. Ingeborg Leijerzapf afscheid van het Leidse Prentenkabinet, feestelijk uitgeluid door vrienden en collega's uit de wereld van de universiteit en de fotografie. Enkele dagen eerder liepen we haar werkkamer op de tweede etage van de universiteitsbibliotheek binnen: de conservator laveert net vakkundig heen en weer tussen volle tafels met boeken, papieren en fotomappen. Ook in deze laatste weken bekijkt ze opdrachten voor reproducties en handelt ze bruiklenen af. We bespreken haar Leidse carrière, die begon met een studie kunstgeschiedenis halverwege de jaren zestig.

'Een studie in de jaren zestig, dat betekende dus ook in Leiden veel rumoer. Hoogleraar Hans van de Waal was dé autoriteit bij kunstgeschiedenis in die jaren, dus de studentenrevolte was voor een deel gericht tegen zijn leidinggevende positie. In de jaren daarna zag je de manier van besturen en het curriculum ook echt veranderen.

Ingeborg Leijerzapf

Emmy Andriess, Carole en Annie de Swaan,
circa 1951 [PK-F-B 1983].

Henri Berssenbrugge, *Portret van Odette Myrtil*.
Broomolieoverdruk, 1915.
Collectie Prentenkabinet PK-F-B.90 (recto).

De studie kunstgeschiedenis beviel me aanvankelijk maar matig. Pas tijdens een student-assistentenschap in 1970, bij Jaap Bolten, ging de studie echt leven. In 1972 ben ik, ook bij Bolten, afgestudeerd op de tekenkunst. Gedurende dat assistentschap heb ik de Leidse collectie fotografie ‘ontdekt’ en snel daarna, in 1973, werd ik wetenschappelijk medewerker en conservator fotografie. Met recht een zondagskind.

Veel indruk maakte een bezoek aan de tentoonstelling *From today painting is dead* in Londen, waar de historische ontwikkeling van de fotografie naar voren werd gebracht. De rol van de collecties in het onderwijs werd steeds belangrijker. Dat was in gang gezet door Theo Lunsingh Scheurleer halverwege de jaren zeventig. Colleges met de foto's op tafel: heerlijk.

In die begintijd werkte ik mee aan de driedelige serie *Fotografie in Nederland*, vooral aan het deel 1839-1920. Samen met studenten en mijn voormalige assistente Els Barents, die na haar studie in Leiden naar het Stedelijk Museum in Amsterdam was gegaan. In 1978 kwam dat eerste deel uit. Dat viel mooi samen met het 25-jarig bestaan van de collectie fotografie in Leiden.

Mijn proefschrift *Hetgeen ik zoek met stift of lens* uit 1996 ging over Henri Berssenbrugge, een bijzonder fotograaf, heel picturalistisch. De collectie Berssenbrugge was nog door Van de Waal aangekocht: foto's die door Berssenbrugge zelf zijn afgedrukt. Mijn grote liefde in de fotografie ligt bij anderen, bij mensen als Ed van der Elken

en Emmy Andriess. Deze foto van Ella Fitzgerald bijvoorbeeld: die hing in posterversie al op mijn studentenkamer. In fotografie kan je de werkelijkheid vangen, maar veel mooier is natuurlijk om dat wat achter die werkelijkheid zit zichtbaar te maken.

In 35 jaar maak je een smaakontwikkeling door. Als je ook veel amateurfotografie in handen krijgt, zie je een groot kwaliteitsverschil met de canon. Maar vergis je niet: ook tussen die amateurs kom je kwaliteit tegen en vooral spontaniteit, zoals bij de studentenfotograaf J.D. Kiek en bij Willem Witsen. Bij een schilder als Breitner zie je in zijn fotowerk de interesse voor de fotografie als nieuw medium, als nieuwe beeldtaal.

Met iemand als Jan van Dijk, docent voor de cursus ‘determineren van fotohistorische procédés’, is de rol van de techniek van de fotografie in Leiden altijd goed belicht geweest. Daarmee zorg je niet alleen voor standaarden in naamgeving van termen, maar ook voor verspreiding van kennis over apparatuur, licht en andere technieken.

Oorspronkelijk zat het Prentenkabinet samen met Iconclass in een pand aan de Langebrug, later aan Rapenburg 65 en sinds 2002 in de Universiteitsbibliotheek. Voor de collectie was het goed om te verhuizen. Het ICN-onderzoek uit 1997 heeft daar een positieve rol in gespeeld. De fysieke omstandigheden waren aan het Rapenburg niet ideaal. Voor het directe contact van studenten en docenten met de collectie en voor de toegankelijkheid en de herkenbaarheid was de verhuizing niet zonder meer een vooruitgang.

Er liggen in de collectie fotografie in Leiden natuurlijk enorme schatten: *Metropolis* van Paul Citroen, het archief

Ingeborg Leijerzapf ten tijde van haar conservatorschap fotografie in de jaren zeventig (fotograaf onbekend)

Vanaf 1 juni 2007 is drs. Maartje van den Heuvel aangesteld als Conservator Fotografie en Fotografica bij de sectie Bijzondere Collecties in de Universiteitsbibliotheek Leiden. Van den Heuvel volgt Ingeborg Leijerzapf op, die deze functie 37 jaar bekleedde en nu met vervroegd pensioen gaat. Van den Heuvel zal de komende tijd werken aan het verder uitbouwen, actualiseren en zichtbaar maken van de collectie. Het digitaal toegankelijk maken heeft bijvoorbeeld hoge prioriteit. De Universiteit Leiden speelt een belangrijke rol als centrum voor studie en onderzoek op het gebied van de geschiedenis en de theorie van de fotografie. De collectie zal een actieve rol spelen als bron van beelden, informatie en inspiratie voor onderwijs, onderzoek, tentoonstellingen, publicaties én het werk van hedendaagse fotografen en kunstenaars.

van Emmy Andriessse, Fox Talbot, Bayard, Herschel, de enorme hoeveelheid documentatie, Japanse foto's, de dummy's van fotoboeken, de foto's uit de jaren vijftig die begin 2004 nog centraal stonden in een tentoonstelling in museum De Lakenhal. Een heel apart iets zijn de 'incunabelen' van de fotografie. In Leiden bezitten we een album uit deze 'proefperiode' van de fotografie. Voorjaar 1839, onvoorstelbaar vroeg, uniek op de wereld, maar ook zo kwetsbaar dat je echt niemand de originelen kan laten zien. De zoutdrukken vallen als het ware al uit elkaar als je ernaar kijkt. Bestudering is dus alleen voor serieus wetenschappelijk onderzoek. De Leidse kunsthistorica Tineke de Ruiter heeft dit album bestudeerd.

In het contact van onderzoekers, docenten, fotografen en musea met die collecties ben je als conservator een scharnierpunt. Ik heb alle vertrouwen dat mijn opvolgster Maartje van den Heuvel de komende jaren de actieve rol van het Leidse Prentenkabinet in de Nederlandse fotowereld verder kan versterken. Dat geldt voor de contacten met de fotografen en met musea als het Haags Gemeentemuseum, maar ook voor de rol in het onderzoek en onderwijs bij de Leidse opleiding kunstgeschiedenis. In het curriculum heeft de fotocollectie nu een minder prominente plaats, terwijl het voor Leidse studenten zo leerzaam en interessant is.

Mijn liefde voor de fotografie komt door een belangrijke kwaliteit van foto's: ze kunnen het ongrijpbare dichterbij halen. En mijn voorkeur voor 'sociale' fotografie als van Emmy Andriessse komt natuurlijk omdat de mens bij haar een centrale rol speelt.'

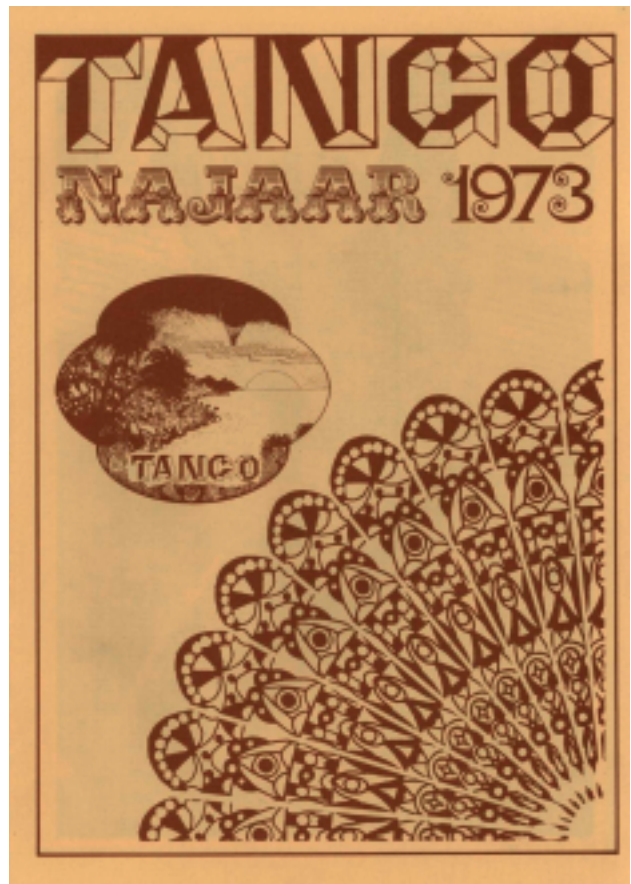
'Die wilde dochter van de ouwe Sijthoff'

Het Sijthoff-archief digitaal beschreven

Berry Dongelmans (Docent Boekwetenschap)

Wie eind vorige eeuw iets wilde opzoeken in het archief van de negentiende-eeuwse Leidse uitgever-drukker A.W. Sijthoff dat sinds 1963 berust in de UB Leiden, moest zich behelpen met een eenvoudige plaatsingslijst. Ook aan het toegankelijk maken van het in 1970 verworven twintigste-eeuwse materiaal was men door gebrek aan middelen en mankracht nog niet toegekomen. Maar als in 2001 het meest recente materiaal van de firma uit Alphen aan den Rijn, waar Samsom-Kluwer het onder haar hoede had, naar de UB Leiden is overgebracht, worden er middelen gevonden om het inmiddels tot 52 meter aangegroeide archief van een echte inventaris te voorzien. Deze inventaris, vervaardigd door drs. Steven Claeyssens, is sinds vorig jaar ook digitaal toegankelijk gemaakt via de methode van Encoded Archival Description, een beschrijvingsprogramma speciaal bedoeld voor archivalische collecties conform internationale standaarden.

Wie nú iets wil opzoeken in het archief, krijgt een uitgebreide collectiebeschrijving voorgeschoteld waarin men snel zijn weg kan vinden in de financiële administratie, in correspondentie van de eigenaren, in brieven van auteurs

Oprichtingsfolder van uitgeverij Tango [UBL SYT D 50].

Omslag van *Aan die vuile viezeriken van de VPRO... en andere vrolijke brieven* [UBA 754 F 88].

uit het fonds en in stukken met betrekking tot de productie, distributie en receptie van de uitgaven. En Uitgeverij Sijthoff heeft nogal wat uitgaven op haar naam, variërend van hoogwetenschappelijke werken als *Inleiding tot de studie der vergelijkende Indogermaansche taalwetenschap* van Jos. Schrijnen uit 1905 tot populaire werkjes als *Ik kan koken* (1e dr. 1911-10e dr. 1952). Over dit laatste boek bevat het archief '3 pakken' correspondentie. En wie de achtergronden van de Nederlandse vertalingen van het werk van Agatha Christie wil leren kennen, die vanaf 1951 (*Brief van een dode, Wie adverteert een moord*) door Sijthoff zijn uitgegeven, komt in dit archief ruimschoots aan zijn trekken.

Aan die vuile viezeriken van de VPRO en andere populaire boeken

Hoewel de naam Sijthoff nog steeds bestaat, is deze firma via allerlei fusies inmiddels opgeslokt door NDC/VBK-groep, waarbinnen zij samen met Luitingh een imprint vormt op het gebied van vooral spannende boeken. In de jaren zeventig van de vorige eeuw had Sijthoff zelf ook een uitgeverij onder haar hoede. Het betrof Tango, net als Sijthoff, gevestigd in de Doezastraat 1 te Leiden en regelmatig aangeduid als 'die wilde dochter van de ouwe Sijthoff.' In de korte periode van haar bestaan (1973-1975) profileerde Tango zich met een zeer 'gevarieerd, veelal controversieel, in ieder geval ludiek fonds, dat in later jaren weinig bleek te harmoniëren met bij voorbeeld de losbladige uitgaven van fusiepartner Samsom' (Roland Bekking, 'Pieter J. Bom (35): "Allenig zijn is maar een wankel basis"'. In: *Boekblad* 31 oktober 1980).

Ze publiceerde onder meer werk van Armando, Guus Luijters, Eelke de Jong en van Cherry Duijns *Lotgevallen*. Spraakmakende titels waren het *Fred Haché Show-boek* (1973) van Wim T. Schippers en Gied Jaspers en de uitgave *Aan die vuile viezeriken van de VPRO*, een bloemlezing uit de brieven die de VPRO kreeg naar aanleiding van haar Barend Servet-shows. Op 14 december 1972 zond de VPRO de tweede Barend Servet-show ('Barend is weer bezig') uit. Er keken bijna vijf miljoen mensen naar. Een

scène waarin de hoofdpersoon, journalist Barend Servet, een interview heeft met de koningin en een scène waarin enige hoofdpersonen naakt of half-naakt door het beeld liepen veroorzaakten 'een golf van irritatie, verontwaardiging en morele gekwettheid'. Dagblad *De Telegraaf* achtte een en ander een walgelijke persiflage op de koningin en in de Tweede Kamer vroeg het ARP-kamerlid A.J. Vermaat aan minister Engels (C.R.M.) of het ministerie bereid was 'stappen te ondernemen teneinde de continuering van een dergelijke onfrisse, onfatsoenlijke en op meerdere wijze kwetsende uitzending te voorkomen.' (Ad Kooyman en Philip van Tijn (samenst.), *Aan die vuile viezeriken van de VPRO*. Leiden: Tango, 1973, p. [11]).

Bij de VPRO kwamen in één week ongeveer 500 brieven binnen, op 20 januari 1973 was dit aantal opgelopen tot 612 schriftelijke reacties. Op 22 december 1973 hadden 2384 leden als lid bedankt.

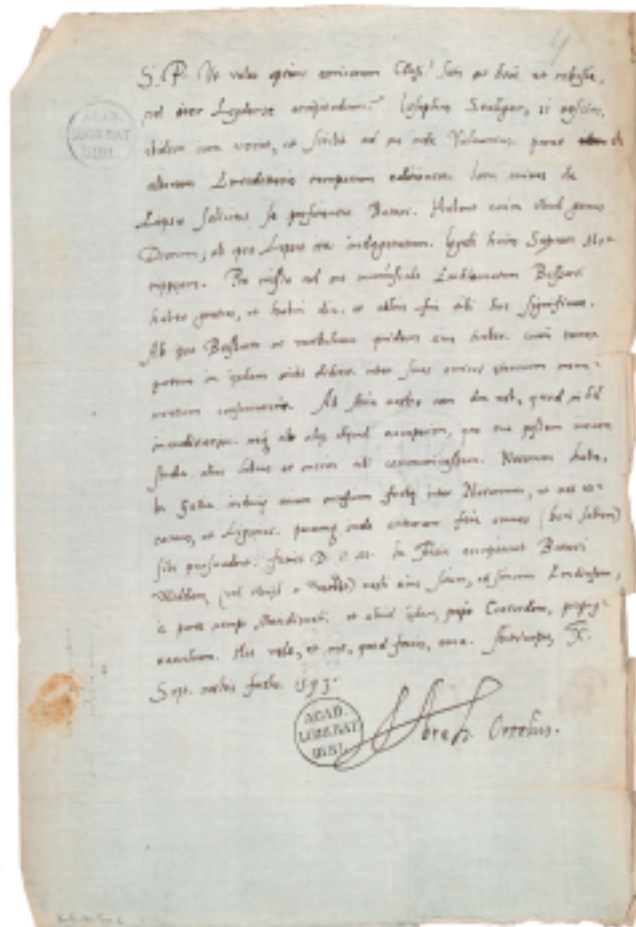
Ook over deze uitgeverij is in het Sijthoff-archief nu heel gemakkelijk achtergrondinformatie te vinden. Wie gaat naar <http://dpc.uba.uva.nl/leiden/collectiebeschrijvingen> en bij 'Sijthoff-uitgeverij, 1850-1981' de zoekterm Tango intypt, krijgt SYT D 50 en SYT D 57 als aanvraagnummers gepresenteerd. Resterende gang naar de leeszaal Bijzondere Collecties voor een uurtje genoeglijk 'tangoën'.

Clusius digitaal: 1300 brieven uit de zestiende eeuw online

Sinds 2005 wordt binnen het Scaliger Instituut het onderzoeksproject rond de Leidse botanicus Carolus Clusius (1526-1609), getiteld *Carolus Clusius and sixteenth-century botany in the context of the new cultural history of science*, uitgevoerd. Bij het onderzoek wordt intensief gebruik gemaakt van de zeer omvangrijke correspondentie van Clusius met zijn verschillende geleerde vrienden. Deze ca. 1300 brieven zijn inmiddels compleet digitaal beschikbaar gemaakt. (Zie de website <http://athena.leidenuniv.nl/ubl/bcl/index.php3?m=24&c=23>). Idealiter zullen ook de 250 overige bekende brieven van en aan Clusius, nu verspreid over verschillende Europese bibliotheken, in de database worden opgenomen.

De brieven geven een fascinerend beeld van een humanistische geleerdencorrespondentie uit de zestiende en begin zeventiende eeuw en een verhelderend inzicht in de contacten van Clusius met zijn een netwerk van geleerden, adellijke dames en heren en amateurbotanici verspreid over heel Europa. De brieven zijn voor het overgrote deel geschreven in het Latijn, maar er zijn ook brieven geschre-

Brief van Abraham Ortelius aan Carolus Clusius,
gedateerd Antwerpen, 9 oktober 1593
[uit: Vulcanius 101].

Afbeelding van mythische dieren als bijlage van
een van de brieven aan Clusius [uit: Vulcanius 101].

Between intertextual research and source studies

The German humanist Martin Opitz and his relationship to contemporary Latin poetry in the Low Countries

Robert Seidel (Professor of German Literature at the University of Frankfurt am Main; Scaliger Fellow in Winter 2006/07)

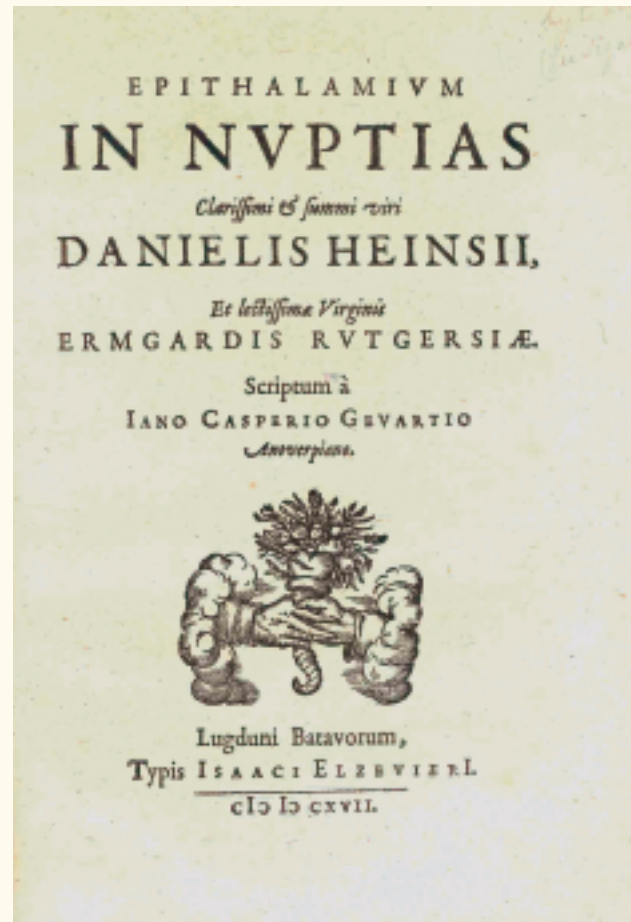
German literature, Latin language, and Dutch influence

Martin Opitz (1597-1639), the so-called ‘Vater der deutschen Dichtung’, was widely influenced by his Dutch forerunners as far as poetry in the vernacular is concerned. He not only adapted the system of metrical alternation from the *Nederduytsche Poemata* by the famous Daniel Heinsius (1580-1655), but he also took over poetic concepts and even complete phrases out of texts as for example the introduction to Heinsius’s poetry collection by Petrus Scriverius (1576-1660). He translated poems from Dutch into German and, sometimes, he adapted Latin poems, written by Dutch authors, for his own German compositions. Lengthy philosophical and religious writings by Grotius (e.g. *Bewijs van den waeren Godsdienst*) and Heinsius (e.g. *De contemptu mortis*) were translated or taken as a model by Opitz. In two original poems addressed to Heinsius – one of them in German – Opitz expressed his reverence for the leader of Dutch literary reform as well as for the entire group of learned men in the Low Countries. This network of scholarly and poetic relations has been exhaustively analyzed since about thirty years, so that little work seems left to be done on this side.

But Martin Opitz, not unlike his contemporaries in the begin of the 17th century, was a Latin no less than a German writer. As such, he certainly has been influenced by several members of the international Republic of Letters, but, as evidence suggests, again the Dutch stood at the forefront. A fine example is the long poem in hendecasyllables *Hipponax ad Thaumantidem* which is, to a large extent, an adaptation of Heinsius’s *Hipponax*. Yet, for his Latin works, this phenomenon of close imitation remains exceptional, which proves rather easy to explain. Whereas Opitz, when naturalizing the *German* idiom as a medium of learned as well as aesthetically ambitious literature, felt that it was rather backward in relation to neighboring vernacular languages. This made him strive to imitate his forerunners, he did not feel equally bound to any model when he used the humanists’ *lingua franca* in which he had been educated himself.

Difference in history, parallels in literature: The impact of ‘intertextuality’

Beyond the area of mere source and influence studies, however, it is worth looking at Opitz’s Latin works and at texts written by Dutch humanists of the same time. In a

Titlepage of an *epithalamium* by Janus Casperio Gevartius, bound with a collection of several epithalamia for Daniel Heinsius [UBL 477 B 16].

research project that is built around the holdings of the ‘Bijzondere Collecties’ at Leiden University Library we examine poems – and, to a certain extent, prose writings – from the first decades of the 17th century. It is the period when the Northern Netherlands, although their independence had almost been granted, had to cope with inner dissension about the (dis)advantages of the Twelve Years’ Truce (1609-1621), confessional conflicts as culminating at the Synod of Dordt (1618/19) and a generally agitated climate concerning the ongoing conflict with Spain and the exciting atmosphere of the ‘Gouden Eeuw’. On the other side, young Opitz was involved in the confessional propaganda of German Calvinist territories, followed by the self-destructive ventures of the Palatine leaders – Frederick v. had been declared King of Bohemia in 1619 – that resulted in the disastrous Battle of White Mountain (1620), the capture and rape of Heidelberg by the Catholic Ligue (1622) and the desperate escape of scholars who had supported anti-Spanish and anti-papist politics.

The idea of the project is that texts can be better understood, historically and as literature when seen alongside others which are similar to them but which differ in certain aspects. Against the background of theories like Gérard Genette’s concept of intertextuality, texts that

follow similar structural patterns can easily be compared as differences are displayed more clearly. The texts to be studied within our project were selected according to three parameters: (1.) They must deal – at least to a certain extent – with political, confessional, or social issues. (2.) They must form coherent groups (possibly pairs) in the way Genette defines ‘architextuality’ (conspicuous structural correspondence). (3.) There must be both a thematic and structural similarity of the Opitzian texts to the respective texts by Dutch authors.

Opitz and the Dutch humanists: Some case studies

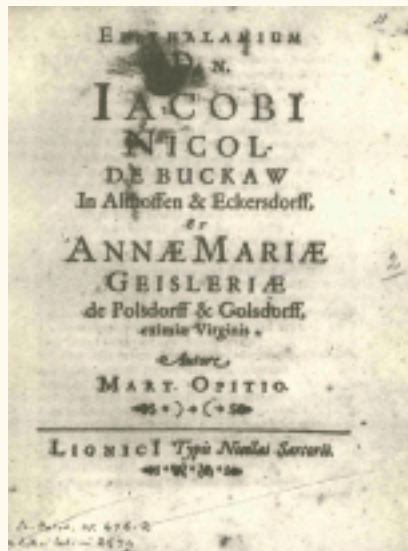
The material thus assembled can now be used for further study that will throw light on differences as well as analogies within the text groups. The limited space here permits only a few examples:

(1.) If poets like Heinsius, Hugo Grotius (1583-1645), and Opitz composed metrical paraphrases of individual Psalms – generally in the form of an Horatian ode –, it might be interesting to see which ones they selected. It is striking that Opitz in 1623, affected by Lutheran ‘treachery’ (as he saw it) towards the Calvinists, paraphrased a Psalm where ‘enemies’ (cf. Catholics) and ‘evil-minded neighbours’ (cf. Lutherans) are accused at the same time, whereas the Dutch humanists in their adaptations written during the Truce decided for texts where personal or generally ethic subjects are treated.

(2.) In a panegyric poem composed for the newly elected Bohemian king (the ‘Winterkönig’) and his counsellor Camerarius in 1620, Opitz zealously argues for the defense of religious and civic liberty (‘libertas’), even by military forces, thus uncritically supporting the warfare politics of the Palatine court. The concept of republican ‘libertas’, although no less important for the Dutch humanists, has certainly been treated in a more calculated manner in the Low Countries. Most subtly Grotius, in his imposing praise of the Truce, makes ‘Peace’ as an allegory appear in a dispute against ‘War’ disguised as ‘Liberty’. And then we have the subtle arguments of scholars like Domenicus Badius (1561-1613) or Janus Lernutius (1545-1619) who, in their later years, managed to combine the idea of ‘libertas’ with reverence for the Spanish (!) general Spinola. On the other hand, Daniel Heinsius, in his poems on the Dutch defense treaty with Venice accorded in 1619, proved as uncompro-

Willem Swanenburgh, *Portrait of Daniël Heinsius*, engraving 1607 [Prentenkabinet Sin 13006].

Titlepage of an *epithalamium* by Martin Opitz, published at Liegnitz in 1619 (Biblioteca Apostolica Vaticana: Stamp. Pal. Lat. IV.676) [from: UBL S.DUI. 61 0660].

missing an enemy of the Catholics as Opitz at the same time, although his motivations were severely questioned by his contemporaries.

(3.) An obvious intertextual relation is to be found in the Heemskerck episode of Opitz’s poem on Grotius’s son Cornelius (1630), where the German author not only refers to the elder Grotius’s long hexameter poem on the death of Jacob van Heemskerck but probably also to Grotius’s Truce poem mentioned above (published both in 1617), whereupon manifold conclusions can be drawn concerning the political impact of the text.

(4.) Finally, sometimes even more complicated structures can be compared, as in the detailed narrative passages of an Opitzian (1619) wedding poem and an epithalamium on Heinsius’s marriage in 1617. Although the mythological scenery, the praise of the bride etc. are similar in both poems, there are, nevertheless, important differences. Where the Dutch poet, a certain Janus Casperius Gevartius from Antwerp, makes Amor blame his mother Venus for not yet having given a bride to poor Heinsius, the German makes Venus blame her husband Mars for rousing war in Bohemia. And where Gevartius, conventionally, has the praise of the groom, Opitz instead praises the father-in-law as an outstanding representative of the ‘liberty’ of the Estates.

Through a detailed comparative analysis based on philological (semantics, style, mythology), structural (frame, narrative, dialogues) and thematic observation, this project hopes to contribute to the understanding of how humanist poets reacted to political, confessional, and social movements and how they interwove poetry, scholarship, and contemporary history.

Twee artikelen van Seidel betreffende Heinsius:

Zwischen Architextualität und Intertextualität – Überlegungen zur Poetik neulateinischer Dichtung am Beispiel von Martin Opitzens *Hipponax ad Asterien*, in: *parodia und Parodie*.

Aspekte intertextuellen Schreibens in der lateinischen Literatur der Frühen Neuzeit, hrsg. von Reinhold F. Gleis und Robert Seidel. Tübingen 2006, S. 171-207; *Niederländische Bündnispolitik und Horazische Propaganda – Heinsius’ Ode In expeditionem Indicam*, in: *Daniel Heinsius. Neulateinischer Dichter und Klassischer Philologe*, hrsg. von Eckard Lefèvre und Eckart Schäfer [in print]

Roman antiquities in the *Itinerario del Reyno de Aragão* by João Baptista Lavanha (1550-1624)

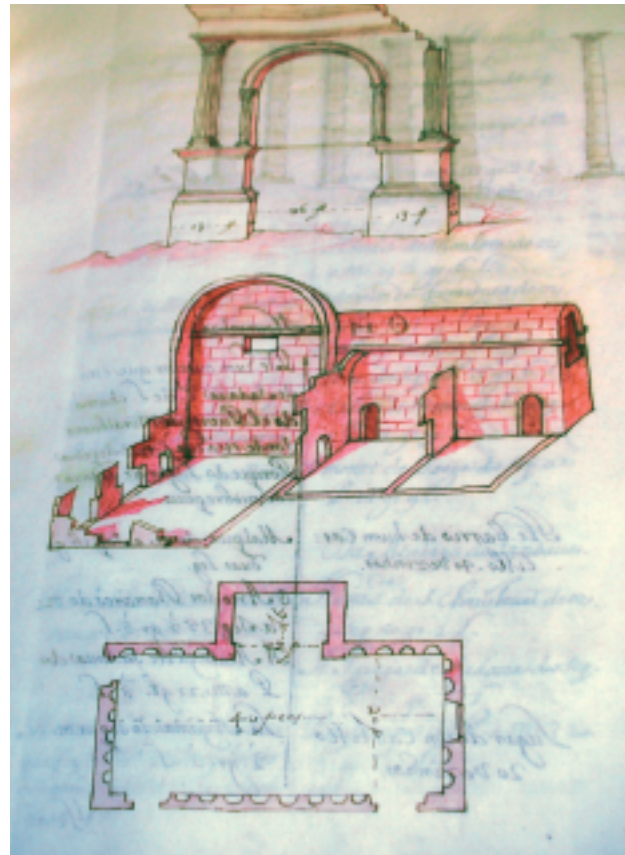
Alejandra Guzmán Almagro (Group LITTERA (Universitat de Barcelona) and Scaliger fellow)

João Baptista Lavanha, the Portuguese scholar who developed his career for the Spanish kingdom, is known for his treatises on naval engineering and cartography. However, Lavanha was also interested on ancient history and Roman antiquities and he left an important legacy for the knowledge of epigraphical research in Spain. In 1607 the Royal Deputies commanded Lavanha to design a map of Aragon, which would be one of the first maps made with almost modern cartographic criteria. During the expedition throughout the Aragonese territory between 1610 and 1611, Lavanha wrote a travel notebook where he included all the information about the places he was visiting. He accurately described churches and other historical buildings; he visited archives and private libraries to know more about local history and depicted the ancient remains such as coins and inscriptions as well as aqueducts and arches. The notebook is what we know as *Itinerario del Reyno de Aragão*.

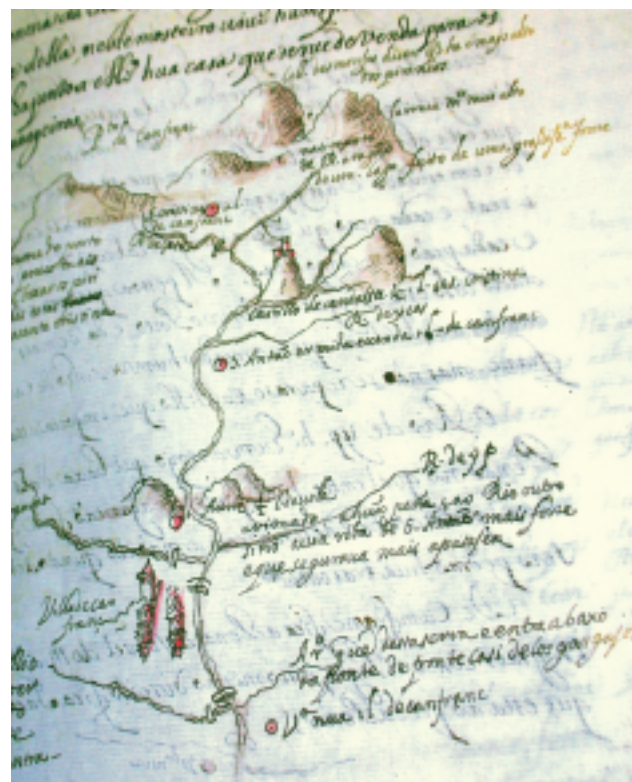
Lavanha's *Itinerario* and its further transmission

The map of Aragon was finally edited in 1615, but the *Itinerario* remained unedited, although the author probably conceived the work to be published. Nevertheless, contemporaries knew this travel notebook and they used it as a source for antiquities and epigraphy. As a result, the Roman inscriptions of the *Itinerario* circulated among the erudite antiquarian atmosphere of 17th century Spain, as some *sylogai* – compilations of inscriptions – show. Although the autograph manuscript of the *Itinerario* seems to disappear after Lavanha's death, some of its copies have arrived to us. The most important of them is that of the University Library of Leiden (Voss. G.G.F.8). It is a complete copy of the original manuscript where the disposition of the text, the language used – Portuguese – and the sketches are truthfully reproduced.

This is not the only copy of the manuscript that came from Spain to the Low Countries: in the British Library there is a partial reproduction of the *Itinerario* made by Lucas van Torre (Torrius, whose biography is almost unknown) where the author declares he took the inscriptions from Spain to Flanders in 1638. In the Torrius manuscript – analysed for the global study on Lavanha's *Itinerario* – inscriptions are copied in the same order than in the Leiden manuscript, but much less accurately. We have proofs that Lucas van Torre met Lavanha in Madrid, so it is relatively easy to follow a line of transmission between both scholars. Other copy of the *Itinerario* is preserved in the Biblioteca Apostolica Vaticana (Vat. Lat.

The Monuments of Sádaba
[UBL, Voss. GG. F. 8, f. 20].

Cartography of Aragon
[UBL, Voss. GG. F. 8, f. 30 v].

7113), and was made by Giovanni Battista Doni (1594-1647). There are data enough to confirm that Doni met Torrius during a diplomatic visit to Madrid 1626, and the contrast between both manuscripts reveals that Doni possibly used Torrius' copy.

The Leiden manuscript

At first stage of research, I have tried to establish the way through the manuscript came to Vossius collection. The *Itinerario* is not on the early catalogues concerning his library, and it is quite possible that it was not property of his father Gerardus Vossius, neither of Christina of Sweden, according to the different inventories consulted. For that reason, we assume that the copy of Lavanha's *Itinerario* arrived to Vossius once he was back to the Low Countries; he gathered again his library and enriched it with new acquisitions. In a later catalogue of Vossius manuscripts there are many other works related to history and traveling made by Portuguese authors that would indicate that was a particular interest of the scholar.

The Leiden copy of the *Itinerario* was unknown until the 19th century, when a Spanish diplomat discovered it during a visit to the library and the Aragonese Academy carried out a partial facsimile edition. This first edition seems not to follow the order of the manuscript, and even omits a half of it (from f. 240) in which a huge number of Roman and Medieval epigraphy is contained.

Antiquarian activity and Roman inscriptions

João Baptista Lavanha's purposes in Aragon were not only cartographical. His knowledge of history was considerable; he was also interested on numismatics and classical texts, which are included among his notes. Lavanha also alludes to the most pre-eminent Aragonese scholars he was able to meet during the trip, so we have a significant source of information about the antiquarian activity on Roman *Hispania* in the first half of the 17th century.

Latin inscriptions [UBL, Voss. GG. F. 8, f. 18v].

Roman coins [UBL, Voss. GG. F. 8].

The *Itinerario del Reyno de Aragón* was unknown by Emil Hübner, the editor of the second volume of the *Corpus Inscriptionum Latinarum* (Berlin, 1865) dedicated to Roman *Hispania*. Hübner considered that the first collector of many Aragonese inscriptions was the Spaniard Jeronimo Zurita (dead in 1580), according to the manuscript preserved in the Biblioteca Apostolica Vaticana (Vat. Lat 7113), and his statements has prevailed in the scholarly tradition until present times. As said above, the research on the Vatican manuscript reveals that the author for these inscriptions was not Zurita but the Italian Doni (almost a century later!), and that Doni used Torrius material. As a conclusion, the Vatican *sylloge* is indeed an indirect copy from Lavanha's *Itinerario*. In fact, since the Leiden manuscript is the most truthful copy, it is possible to explain why Hübner considered Zurita the author: the *Itinerario* includes a series of Roman inscriptions from Spain and Portugal (not from Aragon) and Lavanha himself affirms that they came from a *sylloge* of Jeronimo Zurita. Then, Torrius and Doni included this series from Zurita, and Hübner, who only knew the Doni's copy, believed that Zurita was the source also for the Aragonese epigraphs. It is possible to arrive to these and to other conclusions thanks to the Leiden copy of the *Itinerario*, since it gives a quite exact idea about the characteristics of the original work.

Lavanha as the first source for Aragonese inscriptions

João Baptista Lavanha seems to be the first testimony of many Aragonese inscriptions. During the 17th century the *Itinerario del Reyno de Aragón* was known and widely diffused and it was the source for other European scholars.

Lavanha was in the Aragon lands while he was working on the map, and it is easy to imagine him gathering information on Roman antiquities and searching for them: no doubt

he saw the inscriptions and made direct copies and accurate drawings. His relevance for Hispanic epigraphy must be now considered in its whole dimension: the new edition of the second volume of the *Corpus Inscriptionum Latinarum*, in particular the fascicle dedicated to the *Conventus Caesaraugustanus*, will include João Baptista Lavanha and the Leiden manuscript in its *Index Auctorum et Operum*.

Acknowledgements

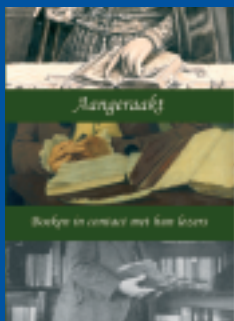
The complete study on Lavanha's *Itinerario* has been possible thanks to the Scaliger Institute Fellowship. In the University Library of Leiden I had access to relevant manuscripts and printed sources of the 17th century, and also to an extended bibliography on the subject. For that reason, I would like to thank Paul Hoftijzer and Kasper van Ommen, who have made possible this stay at Leiden. I would also like to thank the staff of the Scaliger Institute and the University Library for their kindness and for providing all the facilities. Finally, I would like to express my gratitude to Chris Heesakkers for his helpful advises.

Twee nieuwe publicaties Scaliger Instituut

Bij het afscheid van Scaliger hoogleraar prof.dr. W.P. Gerritsen verscheen de door hem uitgesproken afscheidsrede in druk bij de Leidse uitgeverij Primavera Pers. Verder werd een *Album amicorum* gepresenteerd met daarin een 30-tal bijdragen rond het thema 'aangeraakte boeken', geschreven door collega's uit de bibliotheek, de faculteiten en van Scaliger fellows.

W.P. Gerritsen. *Europa's leerschool: de zeven vrije kunsten in de Middeleeuwen. Een rondgang langs Leidse handschriften* [Scaliger lezingen nr. 3]. Leiden, Primavera Pers 2007, 48 p. Prijs €7,50 (excl. verzendkosten).

K. van Ommen, Arnoud Vrolijk, Geert Warnar, red. *Aangeraakt. Boeken in contact met hun lezers*. Een bundel opstellen voor Wim Gerritsen en Paul Hoftijzer. [Kleine publicaties van de Leidse Universiteitsbibliotheek, nr. 75], Leiden, 2007, 272 p. Prijs €15,- (excl. verzendkosten).

De boeken zijn te koop bij de receptie in de Universiteitsbibliotheek Leiden of te bestellen bij de Universiteitsbibliotheek Leiden t.a.v. K. van Ommen, Postbus 9501, 2300 RA Leiden of via e-mail k_van_ommen@library.leiden-univ.nl

Marika Keblusek nieuwe directeur Scaliger Instituut

Op 7 juni 2007 namen Scaliger hoogleraar prof. dr. Wim Gerritsen en de directeur van het Scaliger Instituut, prof. dr. Paul Hoftijzer afscheid van het Scaliger Instituut. Beiden zijn zes jaar aan het instituut verbonden geweest. Prof. Gerritsen nam afscheid van de Leidse Scaliger-leerstool die hij, na zijn Utrechtse emeritaat, sinds februari 2001 heeft bekleed. Zijn afscheidscollege kreeg de titel *Europa's leerschool: de zeven vrije kunsten in de Middeleeuwen. Een rondgang langs Leidse handschriften* mee.

Prof. dr. Paul Hoftijzer is als directeur opgevolgd door prof. dr. Marika Keblusek. Keblusek (1965) is na haar

studie Nederlands in 1997 in Leiden gepromoveerd op een proefschrift over de Haagse boekhandel in de zeventiende eeuw. Aanvankelijk was boekwetenschapper dr. Bert van Selm haar promotor, na diens overlijden werd deze rol

overgenomen door Paul Hoftijzer. Na haar promotie heeft Keblusek diverse postdoc-plaatsen bekleed in Leiden, als laatste binnen het door haar aangevraagde Vidi-project 'Double Agents'. In 2003 werd ze door de P.A. Tiele Stichting benoemd tot bijzonder hoogleraar in de geschiedenis van uitgeverij en boekhandel aan de Universiteit van Amsterdam. Tevens is ze werkzaam bij de opleiding Kunstgeschiedenis van de Leidse letterenfaculteit, waar ze zich bezig houdt met onderzoek naar collecties in het algemeen, meer gericht op de Leidse universitaire collecties en de collecties van de UB in het bijzonder.

Colofon

Omslag is een uitgave van de Universiteitsbibliotheek Leiden en het Scaliger Instituut.

De redactie bestaat uit Berry Dongelmans, Kasper van Ommen, Jef Schaeps, Arnoud Vrolijk en Geert Warnar.

Redactieadres Omslag (secretariaat),
Postbus 9501, 2300 RA Leiden

Vormgeving TopicA, Antoinette Hanekuyk, Leiden
Druk Karstens, Leiden

ISSN 1572-0160

URL <http://ub.leidenuniv.nl/gids/vrienden/omslag/>

e-mail omslag@library.leidenuniv.nl

Sevruguin and the Persian Tonsure

Carmen Pérez González (Scaliger fellow)

About three years ago, when I first set eyes on the first photograph in this article, I was deeply impressed with its beauty and magic. I could not take my eyes off it and had to go back to it time and time again, not only for my enjoyment, but also to decipher this enigmatic image.

It was an illustration to an article by Corien Vuurman and Theo Martens in *Sevruguin and the Persian Image, Photographs of Iran, 1870-1930*, the catalogue of the 2001 exhibition at the Freer and Sackler Gallery (Washington, DC). The caption revealed it as an albumen print preserved in the A.P.H. Hotz Photographic Collection of the Leiden University Library.

Taken around 1880, the composition of this image is no doubt very *avant-garde* for its time and it is totally different from the archetypal Victorian portrait: frontal, hieratic and still. Seen from the back, it shows a perfect balance of light and composition, a perfect diagonal line and a turning movement of the body that recalls the paintings of Ingres, all of which help to create an atmosphere of harmony. To make it even more interesting the eyes of the sitter, which are turned away from the observer, are reflected in the mirror in front of him. This element is very modern for its time and only a few pictures can be found where a mirror is being held in the same way.

A large part of the beauty of this photograph lies in its inherent magic. Only people who are familiar with Persian culture will recognise the person in the picture as a *luti*, a member of a traditional Iranian wrestling and athletic club known as *Zurkhane*. It took me quite some time to decipher the picture. Apparently, *lutis* shave their heads when preparing for the annual passion play to commemorate the Shi'i imam Hussein, who died a martyr's death at the hands of the Sunni caliph Yazid in 680 CE. In an act of self-mutilation known as *ghame zani* or *tigh zani* they inflict heavily bleeding wounds on their shaved heads, re-enacting the sufferings of imam Hussein.

Nevertheless, one of the questions that remained unanswered was why the man was cutting his hair in this particular fashion? I have seen other pictures of the same subject, showing men with different styles of haircut. Since the *Zurkhane* is a hierarchical society, and since it is well established that the rank and the position of the members are reflected in their garments, it occurred to me that the same might apply to the hairstyle. To this day, however, it remains something of a mystery to me.

The photograph in question was taken by Antoin Sevruguin (late 1830s-1933), who was born at the Russian embassy in Tehran as the son of a diplomat. He lived in Iran for about thirty years as a professional and highly commercial orientalist photographer. As Dr. Reza Sheikh has pointed out, 'Sevruguin's prowess as a stage director with painterly instincts was best revealed within the confines of

Above:
A. Sevruguin,
'La tonsure Persane –
Téhéran'
[UBL, Fotocollectie
Hotz inv. Nr. 15.032].

A. Sevruguin,
'La tonsure Persane –
Téhéran'
[Museum of Ethnology,
Berlin].

the four walls of his studio.' The quality of his work, as far as aesthetics is concerned, is remarkable. His work was well known among Western travellers, who frequently used his work in their travel accounts. In some cases the authors would acknowledge Sevruguin as the author of the photographs, but in other cases they presented it as work of their own. One of the most telling examples is the *National Geographic Magazine* of April 1921, *Modern Persia and its Capital*, where many pictures taken by Sevruguin appear under another author's name, Faye Fischer. But, surely enough, in those days copyright was little more than science fiction.

Some months ago I went to the Museum of Ethnology in Berlin to do research on the archives of nineteenth-century Western photography in Iran. I was surprised to find a second image that shares the three most important and characteristic elements with the first picture: it is also taken from the back, with a mirror and the Persian style of haircut. However, it is obvious that the composition and the light bear no comparison with the masterly photograph shown above. After three years of admiring the final result I just happened to come across an earlier, preliminary stage of the same photograph. What more proof did I need to show that Sevruguin was indeed a stage director in his own studio?

Van de oplettende lezer

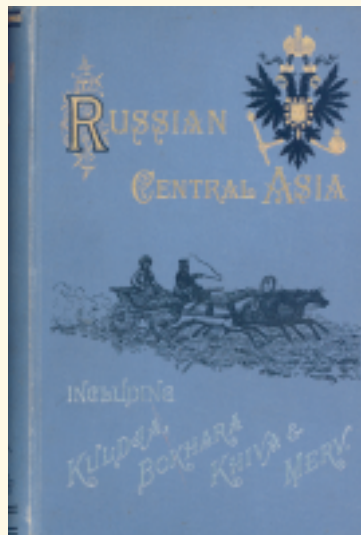
Kasper van Ommen

Henry Lansdell: kleren maken de man

Op een onlangs teruggevonden foto die onderdeel uitmaakt van de Bibliotheca Biographica [Biblioth. Biograph. Port. No. 25, no. 11] van David Bierens de Haan (1822-1895) is een westerse man afgebeeld met een ruige baard en een ring door zijn neus. Hij is gekleed in een Gilyak kostuum dat is gemaakt van de huid van de zalm. De geportretteerde is Henry Lansdell (1841-1919), kapelaan van Morden College, Blackheath die en genoot bekendheid als missionaris, reiziger en schrijver van o.a. *The sacred Thenth, Through Siberia, Russian Central Asia. Including Kuldja, Bokhara, Khiva and Merv* en *Chinese central Asia. A Ride to Little Tibet*.

In *Through Siberia* (1882) wordt door Lansdell een gedetailleerde beschrijving gegeven van zijn reis door Rusland van Europa tot aan de Pacific. Hij geeft in het boek een levendig beeld van een land waarvan tot dan toe weinig bekend was. Lansdell gaf o.a. een beschrijving van het rechtstelsysteem en het leven in de mijnen. Hij is waarschijnlijk de eerste buitenlander die zijn bevindingen hierover in een boek heeft vastgelegd. Het boek werd enthousiast ontvangen en verkreeg een grote populariteit. Binnen een jaar verschenen drie edities van *Through Siberia*.

In 1885 verscheen *Russian Central Asia. Including Kuldja, Bokhara, Khiva and Merv*. Dit boek, in twee delen met meer dan 1460 pagina's, werd door Lansdell opgedragen aan de Tsaar van Rusland. Lansdell verschaft met *Russian Central Asia* een zeer volledig werk waarin ook wetenswaardigheden over de fauna, flora en een uitgebreide bibliografie over Russisch Turkestan werden opgenomen. Als frontispice is een foto van Lansdell opgenomen in een uitrusting van een ridder van Khokand, compleet met strijdbijl 'that suggests the Church militant'. In het boek zelf is een gravure opgenomen van Lansdell in een ceremonieel kostuum dat hij ten geschenke had ontvangen van de

Band van H. Lansdell, *Russian Central Asia* [...] [UBL 439 D 2].

Henry Lansdell in een kostuum gemaakt van de huid van zalm.

Emir van Bokhara. Lansdell was blijkbaar een echte liefhebber van de verkleedpartijen zoals onderstaand citaat uit *The Times* van 27 mei 1885 duidelijk naar voren brengt:

'Perhaps on the whole the most interesting part of the narrative is that which relates to Dr. Lansdell's experiences in Bokhara. He was received with all ceremony on the frontier as the Emir's guest, and conducted to Kitab, where the Emir was spending the summer. [...] For his audience with the Emir, Dr. Lansdell thought it necessary to make himself as imposing as possible, and so arrayed himself in an astonishing costume partly clerical, partly masonic, and partly Servian. He succeeded, however, as usual, in getting all his wishes granted.'

Zichzelf verkleeden om serieus genomen te worden in een andere cultuur is niet meer van deze tijd, maar in de negentiende en begin twintigste eeuw was dit verschijnsel nog heel normaal. De Universiteitsbibliotheek van Leiden bezit mooie foto's van Albert Hotz in Middenoosterse dracht terwijl we allemaal de uitdossing van Lawrence of Arabia van de film kennen.

Kasper van Ommen (1964) is coördinator van het Scaliger Instituut van de Universiteitsbibliotheek Leiden. Hij publiceert regelmatig over de collecties van deze bibliotheek.